

RAFAEL MIKOLETA, OLERKARI

Bada gaur, naizta zentzun gitxikoa, onako ur-joan edo korronte bat eusko baserriaren aurkakoa ta kalearen aldekoa. Eta euskaldun jatorra nungoa ete dogu, urikoa ala baserrikoa? Menditik ez ete dakargu geure leiñu argia? Alan be, gaurko euskal idazle ta olerkari, poeta asko gure baserriarrak gitxi-eritxi ta albora itxi nairik, nik ez dakit zelako kirtenkeriak idatzi dabezan... Rafael Mikoleta, baiña euskal koplekaria, euskeraz bertsoak zelan antolatu ta apaindu erakutsi euskuna Bilbo'n, orduan uri txiki ta gaur uri aundi dogunean jaio zan 1611-azaroaren 19'an.

Bizitzea ta euskal lanak.—Amazazpigarren gizaldia-
ren lenengoetakoa da. Miñ Mikoleta ta Maria Zamudio,
aren gurasoak; biak bilbotar sendi onekuak. Idazlearen
liburuetan agertzen danez, Lizenziadu titulua lortu eban
lenengo, ta gero abade egin zan. Bilboko artxibuetako
agiri-liburuetan sarri agertzen bai da be aren maisu-titulua,
ez dakigu alan be nun egin eban arima-zaintza, ezta nun
eta noiz il zanik be. San Anton'go eleizan bateatua izan
zan.

Gizon jakituna ta euskaltzalea genduan. Berau da
beintzat euskal gramatika osotzen lenen-lenen alegindu
zana. Eta ba-dau onek bere meritua. *Modo breve de apren-
der la lengua vizcayna* idatzi eban 1653'an. Etzan alab be
bere egunetan argitaratu: Londres'ko MUSEO Britaniku
dalakoan aurkitzen da gaur be, Mikoleta'ren esku-idatzia.
Nundik eta zelan joan zan ara? Bizkaiak eta Inglaterrek
alkarregaz eukezan artu-emonak eta salerosketagaitik
bear bada. Lenengo Sir Thomas Browne'na izan zan, eta
gero zelan ez dakigula London'go liburutegi ospetsura jo
eban. Argitaratu, ostera, Barzelona'n egin zan lenengoz,
Salbador Sampere Miguel'en pentzutun, ango "Revista de
Ciencias Hisóricas" deritxonaren orrietan. Bigarren argi-
taldi bat be an betan egin zan, 1880'an. Eta irugarrena
Dodgson euskaleriak osotu eban Sevilla'n, 1897'an.

Askok ikutu egin izan dautsoe liburu oni, auren ondo-
renak atera nairik. Guztion artean ondoen, alan be, lemoar
apaiz jakintsu J. B. Eguzkitza'k. RIEV deritxon aldizka-
rian argitara eban, 1930'an, "Mikoleta'ren euskereak eta
gaur Bizkaya'n darabilgunak, ze alde ete dauke?" amar
orraialdeko lan jakingarria. Eta sarrera lez, zazpi ataletan
bereziko dauela diño bilbotarraren lana.

—Lenengo atalean "izen eraskin eta izen-ordekoetzaz
diardu.—Bigarrenean, "egin, izan eta egon" aditzen irabia-

kerea dakar. Irugarrena, iztegi laburtxua da. Iztegi onen
jarrai Dodgson'en oar batzuk datorz. Boskarren atalak
alkarizketa luzetxua, euskal-zenbakera ta asteko egunen
izenak dakarz. Seigarrena euskal-olerki edo izneurtuetzaz
da. Zazpigarrenean, Mikoleta'k bere lan onetan darabil-
tzan 163 aditz-irabiakera dakusguz: bata-bestearen jarrai
ta urrengorik urrengora ipiñi ebazan Dodgson jaunak,
oitura ebanez."

Uts batzuk gorabera, batzuk parkagarri ta beste ba-
tzuk, gogortxoagoak ditunak nunbait, eder jakon Eguzki-
tza'ri erderaz idatzia, baiña euskal gramatika zan Mikole-
ta'ren lan au. Laburregia ziñez, jataldi eder bat ariñegi
amaitzen jakunaren antzera. "Mikoleta'en euskalitzia au
laburregia da; baña euskera izpirik be ez ekientzat idatzi
ebala deritxat; oneik, geyenez, laburzaleak izaten dira-ta,
uts ori parkatu bear yako".

Gramatika au aztertu dabenak dirauskuenez, gramati-
ka lez, lenengo ekiñaldia zan-eta, balio aundirik ez ba'dau
be, ezin geinkeo uka bere garrantzia barnera begiraten
ba'dautsogu. Bizkaitar izkelgiko berba ederrez josita dago,
ta adizkera bikaiñez beterik. Egillearen asmoa etzan, ain
zuzen, bizkaiera erakusteko bide bat urratzea baiño.

Darabilen euskereari begira, gaurko azterlarientzat
atan be, txalogarri dogu Mikoleta'ren lana. Bilbotarrak
garai aretan aotan erabilen izkera jatorrean asmatzen ditu
alkar-izketa gatz-ozpinduak, olerkitxoak eta gaiñerakoak;
tokiko esaera zar gardenez eta txoko aretan sortuaz joia-
zan pitxi apaiñak aurrez ereiten ditu bertan. Bai, lan osoa-
ren gunari goi-samarretik begitu bat egin ezkerro, laster
konturatzen gara, egillearen asmoa etzala elizti bat era-
tzea, Larramendi'k, esate baterako, bere *Eziña Egiña*
idaztean euki eban lez. Ba-ditu, ta ugari, erderatik artuta-
ko berba ta esakunak; baiña, geienik, badau aren lanak
gatza ta bizitasuna. Eta idatzi zanetik laugarren gizaldira,
guretzat gora interesgarria.

Olerkari.—Mikoletak euskal olerkiaz be zer-edo-zer
adierazo nai euskun. Eta arlo onetan be aren itzak dira
euskal literaturan daukaguzan lenengoak. Ak erderaz esa-
na Eguzkitzak onela euskeraztu eban: "Yai-egunetan nes-
katoak abestu daroezan "lelori, lelori" orreik alde batera
itxi-ta, beste izneurkera bi dagoz euskeraz —diño Mikole-
ta'k—; geyagorik eztagoanik eztiñot; baña oituenak orre-
xek biok dirala, bai: bitzuok gaztelerazko "romance"-en

antza dauke ta bigarren erako neurtitzak lenengokoak baño luzetxoagoak izatea baño beste alderik, ez. Olerkari batzuk oraintsu erderazko aapaldiak eredutzat artuta, euskeraz be ainbat izneurkera barri darabillez; baña izneurkera ta aspaldiok euskaldunentzat ulergatxak dira-ta, orretan diarduenok ospe gitxiko lana dagie”. Eta Eguzkitza’k jarraian: “Gai onetzaz Mikoleta’k diñoan ori egia danik eztot uste”.

Ba ekian itzak neurtzen, eta euskal poetika zelan izan bear dauan erakutsi nairik diarduanean, berak, asmaturiko maite-olerkitxo bi sartzen dauz, adibide lez. Ona bata:

“Amoren kontentuek / eztaude irauten,
kanpoan lorak legez / dira galtzaiten.

Lar adi bazagokaz / fabore bateri,
etorriko yatzu / gatxa bertati.
Ta aztuten badozu / eztau ondo eiten;
kanpoan lotak legez / dira galtzaiten.

Alkar on baderetxe / bartan zeloak
penaz betetan ditu / bien gogoak.
Onegaz amoreak / dau gogaituten,
kanpoan lorak legez / dira galtzaiten.

Atzerengo-giño / kontentu izanik,
ezta iñor joango / amorea ganik.
Uretan bitsa legez / dira joaten,
kanpoan lorak legez / dira galtzaiten!”.

Bigarrena, berak diñoanez, luzeagoa da, sonetu antzera, eta ona estrofa bi, nundik dabillen jakin daizun:

“Denpora baten / on oi neretxun,
baia mudatu / nindie,
zerren penatan / bior ekidan
emon zengidan /zoria.

Alper-alperrik / iminikozu
zeure indarra / ta izana,
zerren eztozu / biortuko zuk
lengo biotza / zeugana.”

Biak bat datoz, erdizka beintzat, gaurko gure zortziko nausi ta txikiakin. Eta zer bitxi au gaiñeratuz, amaitzen dau: “Kantauri Parnasoan gaur-egun be batzuk idatzi dabez amarrekoak, lirak eta sonetuak euskeraz, erderaz daukiezan azentu ta konsonanteekin, baiña dirdai urriko bidea dozue, neurri orreik eta abar, euskeraz ulertzen dabezanak gitxi dira-ta”.

Zortziko au, 5/5, 5/3, Bizkaian beñik-bein zaarrenetarikia dogu; beñiola bateko bertsolariak geienez erabili ebena, 7/6, 7/5 ezta ainbestekoa, eta ez dator bat osorik beintzat, gure zortziko txikiakin, naiz-ta kideko izan. Gaurko bertsolarien antzera jokatu eban nunbait Mikole-ta’k bere bigarren poema au egiterakoan. Eta bertsolariak, dakigunez, iñoizka doiñuak eskatu baiño itz geiago sartu daroez euren kantu-neurtitzetan.

Bizkaitarrok geure literaturako lora pitxiak jaso ta zabal-azo bearra daukagu; orrela jardunak dira batzuk, baiña ez geiegi. Azkue zanak, egia esan, ez eukan txatxartzat Mikoleta’reñ liburua: 41 bider aitatzen dau bere *Morfologiaan*. Nik, olerki biok, sartu nebazan bai *Milla euskal Olerki eder* poesi-bilduman eta bai *Las Cien mejores poesias de la Literatura Vasca*. K. Etxenagusiak eta M. Zaraktek, bardintsu egin eben. Merezi dauanari, berea emonez, ez bedi iñor lotsatu.

AITA ONAINDIA

ARPIDETZEKO TXARTELA

ZER aldizkaria artu gura dot eta bialdu egidazue zuzenbide onetara:

..... 'tar

..... kalean (auzoan) zenbakian

..... errian, errialdean (probintzian)

Arpidetzea ordaintzeko diru-etxera (bankura) bialdu ordaintxartela, an daukadan zenbakidun diru-kontura.